

УДК 378.094+37.091.33:8111.111

ЗОРЯНА ДЗЮБАТА,*кандидат педагогічних наук**(Україна, Бережани, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»)***ZORIANA DZIUBATA,***candidate of pedagogical sciences**(Ukraine, Berezhany, Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute»)***Англійська мова як мова викладання (ЕМІ) у вищих навчальних закладах освіти****English as a Medium of Instruction (EMI) in Higher Educational Establishments**

Відповідно до сучасних вимог інтернаціоналізації освіти, актуальною є проблема викладання академічних дисциплін англійською мовою у вищих навчальних закладах. У статті розглянуто поняття «англійська мова як мова викладання», обґрунтовано актуальність введення ЕМІ-лекцій в практику підготовки фахівців та визначено основні проблеми та труднощі пов'язані з цим питанням, а саме, недостатня лінгвістична кваліфікація викладачів; брак теоретично-методологічної бази; незначна державна підтримка і обмежені можливості підвищення кваліфікації; недостатній рівень володіння іношомовними комунікативними вміннями та поведінкою студентів. Також надано практичні рекомендації щодо використання ЕМІ при підготовці майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах (рекомендації щодо курсів та тренінгів для викладачів, мотивування та допомога студентам та інше).

Ключові слова: вищий навчальний заклад освіти, лекції, англійська мова як мова викладання (ЕМІ), тренінг, лінгвістична і методична підтримка.

Today, in the process of educational internationalization in Ukraine, the use of English as a medium of instruction (EMI) in higher educational establishments is up to date. This can help Ukraine integrate into the European educational system.

In the article the notion of «English as a Medium of Instruction» has been considered, the actuality of implementing EMI-lectures into would-be specialists' training in higher educational institutions has been substantiated and the major problems and difficulties connected with this process have been determined. Moreover, practical recommendations for the use of EMI in the courses offered in higher educational establishments in Ukraine have been given.

The tendency to use EMI in higher educational institutions in Ukraine is relatively new, except for a couple of top universities of the country, which have already been training international students for a certain period of time and have highly qualified lecturers for that purpose. Thus, there are a lot of difficulties connected with the implementation of EMI-courses, such as: insufficient linguistic competence and English fluency of the majority of lecturers in Ukraine, lack of theoretical and methodological support of how to teach an EMI-course; inadequate possibilities for lecturers' training in this field, students' poor English and fear of getting bad academic performance.

The ways to improve the implementation of EMI-courses into the process of would-be specialists' training in higher educational institutions of Ukraine have been suggested. They are the following: state and institutional support in certifying the appropriate level of English for lecturers, workshops in order to help professors and assistant professors organize an effective EMI-course and other.

Key words: higher educational establishment, lectures, English as a Medium of Instruction (EMI), workshop, linguistic and methodological support.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку освіти в Україні актуальною є проблема викладання академічних дисциплін англійською мовою. Це вимога часу, оскільки все більше і більше студентів прагнуть навчатися за кордоном і така висока мобільність потребує відповідної реакції, потрібно «інтернаціоналізувати» навчальні заклади, що сприятиме інтеграції України в європейський освітній простір.

Про необхідність активізації вивчення англійської мови йдеться в Указі «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні». Серед комплексу заходів передбачається і сприяння розширенню викладання у вищих навчальних закладах дисциплін англійською мовою та обміну студентами між навчальними закладами України та держав, у яких англійська мова є основною мовою спілкування [1]. Отож, необхідним є адаптація навчального процесу в українських вищих

навчальних закладах до сучасного міжнародного досвіду викладання в багатонаціональній аудиторії.

Аналіз досліджень і публікацій... дає можливість стверджувати, що незважаючи на актуальність проблеми і значний інтерес науковців до неї, все ж бракує теоретико-методологічної бази для впровадження використання англійської мови як мови викладання у практику.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у тому, щоб, по-перше, проаналізувати суть поняття «англійська мова як мова викладання» (далі ЕМІ) у вищих навчальних закладах у ракурсі інтернаціоналізації вищої освіти та сучасних вимог до вільного володіння фахівцями англійською мовою; по-друге, виокремити та обговорити основні проблеми та труднощі введення ЕМІ в систему вищої освіти; по-третє, надати практичні рекомендації щодо використання ЕМІ при підготовці майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу... На сучасному етапі у всьому світі відзначають швидкий перехід від англійської мови, яку викладають як іноземну, до англійської мови, яку пропонують як мову викладання (ЕМІ) [4, с. 2]. Такий перехід зумовлений сучасною тенденцією до інтернаціоналізації вищої освіти [7]. Університети намагаються привабити більше студентів з-за кордону, а також українську молодь, яка вважає, що навчання англійською мовою відкриває широкі можливості для працевлаштування.

Передусім, визначимо основні поняття, такі як ЕМІ, L1, L2. Отож, англійська мова як мова викладання (English as a medium of instruction (EMI) – це використання англійської мови для викладання академічних дисциплін у тих країнах, де основна мова (L1), якою розмовляє більшість населення не є англійською (L2) [4, с. 4].

Тенденція до використання ЕМІ у вищих навчальних закладах освіти є відносно новою для багатьох країн і для України зокрема. Звідси, виникає багато труднощів, пов'язаних з імплементацією ЕМІ в практику. Серед них виділяємо чотири основні проблеми: недостатня лінгвістична кваліфікація викладачів; брак теоретично-методологічної бази; незначна державна підтримка і обмежені можливості підвищення кваліфікації; недостатній рівень володіння іншомовними комунікативними вміннями та побоювання студентів. Але тут йтиметься не про «топ» університети країни, які вже певний час ведуть навчання англійською мовою для іноземних студентів, мають відповідні кадри, а також можуть залучати висококваліфікованих фахівців з-за кордону та організовувати стажування для своїх викладачів в іноземних університетах.

Тож, однією серед проблем введення ЕМІ у практику підготовки фахівців у ВНЗ є незначна кількість лінгвістично кваліфікованих викладачів. Як стверджується у спільному звіті Британської Ради та Оксфордського університету з цієї проблеми, у 83% країн, де практикують імплементацію ЕМІ, в тому числі і в Україні, це є основною скаргою [4]. Деякі лектори не вважають ведення лекцій англійською мовою доцільним, а свою роль вбачають у поясненні студентам матеріалу по дисципліні, а не в тому, щоб допомагати їм у вивченні англійської мови. Є певна кількість викладачів, які оцінюють свої знання англійської мови як достатні, активно використовують іншомовні вміння у роботі для написання статей, виступу на конференціях, пошуку актуального матеріалу для лекцій та практичних тощо, а також бажають вести ЕМІ-лекції. Проте тут виникає питання про підтвердження рівня володіння мовою відповідними сертифікатами. Вес ж більшість викладачів, визнаючи актуальність введення курсу засобами ЕМІ, не бажають робити це самі і не впевнені у власному рівні володіння англійською мовою.

Більше того, в Україні, навіть при викладанні рідною мовою, ще постає питання про якість навчання. Нажаль в багатьох університетах та інститутах все ще зберігається авторитарний стиль викладання, недостатньо застосовуються сучасні підходи, такі як особистісний, інтегративний, комунікативний, діяльнісний тощо. Якщо ще додати не достатньо якісну англійську мову як мову викладання дисципліни, то загалом якість навчання ще далі погіршиться. Під не достатньо якісною англійською мовою розуміємо наступне: багато викладачів вважають що достатньо лише перекласти лекційний матеріал з рідної мови (L1) на англійську мову (L2) і можна читати курс засобами ЕМІ. Але цього не достатньо для того, щоб зробити лекції цікавими та зрозумілими і ефективно пояснити ключові питання студентам. Більше того, якщо використовувати англійську лише на лекціях, а практичні чи семінарські заняття, перевірку домашніх завдань, екзамени чи заліки проводити рідною мовою, тоді покращення англійської мови у студентів буде мінімальним [9, с. 23]. Також, через традиційні методи викладання і неякісну лінгвістичну підготовку викладачів, курс, запропонований англійською мовою в українському вищому навчальному закладі освіти може виявитись недостатньо цікавим і сучасним для іноземних студентів. Питання як викладати ЕМІ-курс складне і охоплює певні проблеми, а саме: як багато використовувати рідну мову, яким чином і коли (наприклад, власне на занятті, в роздатковому і іншому допоміжному матеріалі чи в підручниках та методичках, на презентаційних слайдах чи для пояснення суті завдань) і чи взагалі використовувати, яким повинен бути зміст лекції (чи

матеріалу викладати стільки ж як і рідною мовою, чи потрібно розробити простішу версію лекції), якими повинні бути критерії оцінки і методи роботи [3]. Очевидно, що потрібно переосмислити поняття «ведення ЕМІ-лекцій» та розробити певні стандарти і методичні вказівки для опрацювання навчального матеріалу з використанням ЕМІ.

Таким чином, визначено ще одну причину того, чому виникають труднощі з імплементацією ЕМІ у практику, а саме це незначна державна підтримка і обмежені можливості підвищення кваліфікації. Як уже вказувалось у статті раніше, проблема використання ЕМІ в Україні є новою. Звідси, практично відсутня будь-яка підтримка викладачів з боку держави. Також, університети та інститути лише говорять про необхідність ведення лекцій іноземною мовою, змушуючи викладачів, які часто не бажають цього, або не знають як краще організувати таку роботу, вести такий курс.

Загалом, можна виділити основні певні етапи розширення можливостей підготовки до введення курсів засобами ЕМІ. По-перше, потрібно визнати необхідність та актуальність ведення курсів засобами ЕМІ, зробити їх офіційними. По-друге, необхідно залучити науковців і Міністерство освіти і науки України та розробити стандарти того, хто може вести курс засобами ЕМІ (яким повинен бути мінімальний рівень англійської мови і якими документами це можна підтвердити та інші кваліфікаційні вимоги, а також те, яким повинен бути цей курс (методичні рекомендації, тощо). По-третє, необхідно надати можливість викладачам покращити власний рівень володіння англійською мовою, запропонувавши їм пройти курси для набуття відповідного рівня (скажімо, B2) та тренінги для того, аби навчити розробити ефективне заняття з ЕМІ. Адже, для ефективного викладання L1, а тим більше L2, культура спілкування, доступність та цікавість викладу матеріалу є назвичайно важливою. У цій статті ми детальніше зупинемося на одному із способів пришвидшення імплементації введення ЕМІ-курсів, а саме лінгвістичний та методичний допомозі викладачам із розробкою ефективної ЕМІ-лекції. Це дуже важливо, оскільки викладачам часто бракує не знань технічної англійської, а комунікативних умінь для презентації матеріалу, аудиторного спілкування та взаємодії зі студентами.

Отож, перш за все, навчальний заклад може запропонувати викладачам пройти курси англійської мови та скласти іспит на здобуття відповідного рівня, що буде підтверджено відповідним сертифікатом. Також слід звернути особливу увагу на здобуття відповідного рівня володіння комунікативними вміннями усного мовлення і взаємодії зі студентами, а також впевненості викладача під час читання лекції англійською мовою. Звідси, доцільним і дуже ефективним виявилось проведення короткого 20 годинного тренінгу «Англійська мова як мова викладання», метою якого було допомогти лекторам засвоїти і відпрацювати використання лексики для ведення заняття та взаємодії з аудиторією та надати практичні рекомендації щодо розробки навчально-методичних матеріалів англійською мовою. Такий тренінг включав в себе проектну роботу, кінцевою метою якої було проведення демо версії або повноцінної відкритої ЕМІ-лекції. В ході роботи лекторам було запропоновано опрацювати інноваційні методи і технології у читанні лекцій у закордонних закладах освіти, підготувати відповідний матеріал англійською мовою (план лекції, зміст, презентаційні слайди, список літературних джерел, перелік термінів до теми тощо), презентувати проект та отримати відгуки фахівців про якість матеріалу та його презентації, а також проаналізувати ефективність застосування студентами. Звісно, корисним є організувати для лекторів постійну підтримку викладачів мовників, які б відвідували відкриті лекції, проводили оцінку якості використання англійської мови як мови викладання і організовували необхідну допомогу.

Однак, слід відзначити, що ще однією обов'язковою складовою ефективного спілкування викладача і студента іноземною мовою в процесі освоєння фахових дисциплін є заохочення на мотивування студентів, адже однією з проблем є те, що студенти переживають, стосовно їхнього рівня володіння англійською, а саме вважають його не достатнім і думають, що якщо буде запропоновано такий курс, це негативно впливатиме на їх академічну успішність загалом. Студенти, які володіють англійською мовою на недостатньому рівні на таких лекціях почуватимуться не впевнено, не встигатимуть за аудиторією, погано сприйматимуть матеріал, тобто таке заняття для них буде мало ефективним [5]. Це пов'язано із тим, що у ході лекції студенти стикнуться з великою кількістю нової специфічної лексики, яку викладачеві необхідно буде пояснити, використовуючи L2. І зробити це не просто, адже лексика, яку викладач може використати для пояснення нового слова, може бути токож новою для студентів.

На практиці викладачі можуть допомогти студентам за допомогою підготовки презентаційних слайдів та роздаткового матеріалу, де підсумовується основний зміст лекції, рідною мовою, перекладу певних термінів та простішого їх пояснення, постійної перевірки рівня розуміння матеріалу (запитання, дискусії), створенням посилань на відповідний матеріал для читання рідною мовою. Тобто, потрібно відійти від класичного стилю ведення лекції, коли викладач подає новий матеріал, а студенти конспектують і переорієнтуються на потреби студентів, зважати та їх

рівень володіння іншомовними комунікативними уміннями та зробити лекцію більш інтерактивною. У свою чергу студенти можуть завантажувати слайди до лекції і попередньо опрацювати їх, записувати лекцію і повторно прослуховувати, вести словник термінів тощо. Однак, тут виникає проблема занадто адаптованого матеріалу, що може не зацікавити студентів із закордону [3].

Тут постає питання того, яким повинен бути рівень володіння англійською мовою у студентів, щоб їх допустити до ЕМІ-курсу. Можливо, доцільним може виявитись поділ студентів на дві групи за рівнем англійської. У групі, яка є слабшою, можна запропонувати додатково набувати мовленнєвих умінь, наприклад практикувати як задавати і відповідати на питання, як писати доповіді і робити презентації тощо. Але такий підхід важко реалізувати в «звичайних» університетах, де чисельність бажаючих навчатись англійською мовою на сучасному етапі не велика, та кількість лекторів, які готові проводити таку підготовку обмежена.

Висновки. Загалом, можна зробити висновок, що без належної спеціалізованої мовної підтримки ЕМІ-курс буде важко імплементувати у практику «звичайних» університетів та зробити його ефективним і таким, що відповідає заявленим цілям. Звідси, викладачам потрібно надати лінгвістичну і методичну допомогу в роботі над введенням ЕМІ-курсу, оскільки їм потрібно не лише підтвердити відповідний рівень володіння англійською мовою, а й відійти від авторитарного стилю викладання і переорієнтуватися на комунікативний підхід у викладанні та реалізувати технології такого курсу. Така підтримка може включати курси англійської мови на здобуття відповідного рівня, тренінги з практики викладання ЕМІ-курсів, а також різноманітний обмін досвідом із закордонними колегами у вигляді відвідування лекцій у європейських навчальних закладах, майстер-класів колег, участі у конференціях, форумах, вебінарах, тренінгах тощо. Щодо методичної підтримки, вважаємо доцільним надавати допомогу в підготовці навчально-методичних комплексів, адже часто від кроку до змін лекторів стримує саме небажання проводити титанічну роботу по підготовці нового матеріалу для студентів. Це, звісно, потребує інвестицій та відповідної підтримки з боку навчального закладу та держави. Лектори, в свою чергу, повинні мати на меті допомагати студентам засвоїти новий матеріал та покращити рівень англійської мови. Тільки завдяки ґрунтовній підготовці і всебічній зацікавленості усіх сторін можливо ефективно імплементувати ЕМІ-курс у практику підготовки майбутніх фіхівців у вищих навчальних закладах освіти України.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері вважаємо доцільним, по-перше, проаналізувати практику імплементування ЕМІ-курсів в українських вищих навчальних закладах та подати рекомендації і напрацювання щодо якісної підготовки таких занять саме в Україні та зняття труднощів і проблем, які при цьому виникають (зокрема і тих, які ми виокремили у статті), по-друге, розробити критерії і дослідити на скільки ефективно ЕМІ-курс покращує знання англійської мови студентів і чи може бути таке навчання альтернативою вивченню англійської мови як іноземної у вищих навчальних закладах освіти.

Список використаних джерел та літератури / References:

1. Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України №641, 2015. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560> / *The President's decree «About announcing 2016 the year of English in Ukraine»*, 2015, Mode of access : <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560> [in Ukrainian].
2. Björkman B. English as a lingua franca in higher education : Implications for EAP / B. Björkman. – Ibérica, 2011, Vol. 22, p.p. 79-100. / Björkman B. English as a lingua franca in higher education: Implications for EAP, Ibérica, 2011, Vol. 22, pp. 79–100 [in English].
3. Chapple J. Teaching in English Is Not Necessarily the Teaching of English / J. Chapple // International Education Studies. – Canadian Center of Science and Education, 2015. – Vol. 8, No. 3. – Mode of access: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060798.pdf> / Chapple J. Teaching in English Is Not Necessarily the Teaching of English. International Education Studies, 2005, Vol. 8, No. 3, Mode of access: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060798.pdf> [in English].
4. Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon: Phase 1. – London: British Council, 2014. – 40 p. / Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon: Phase 1. London, 2014, 40 p. [in English].
5. Doiz A., Lasagabaster D., Sierra J. English-medium instruction at universities: Global challenges. – Clevedon: Multilingual Matters, 2012. / Doiz, A., Lasagabaster, D., & Sierra, J. M. (Eds.). (2012). English-medium instruction at universities: Global challenges. Clevedon: Multilingual Matters [in English].
6. ICEF Monitor. Study finds more European universities offering graduate programmes in English. 2013. – Retrieved from: <http://monitor.icef.com/2013/10/study-finds-more-european-universities-offering-graduate-programmes-in-english/> / ICEF Monitor. (2013). Study finds more European universities offering graduate programmes in English. – Retrieved from: <http://monitor.icef.com/2013/10/study-finds-more-european-universities-offering-graduate-programmes-in-english/> [in English].

7. Keuk C., Tith M. The enactment of English-Medium instruction (EMI) undergraduate program in Cambodia: Students' voices. – International Journal of Innovation in English Teaching and Research, 2013. – Vol. 2(2). – p.p. 159-175. / Keuk, C., & Tith, M. (2013). The enactment of English-Medium instruction (EMI) undergraduate program in Cambodia: Students' voices. International Journal of Innovation in English Teaching and Research, 2(2), 159-175 [in English].

8. Parr C. English language use 'most significant internationalisation trend for HE'. Times Higher Education. – 2014. – Retrieved from <http://www.timeshighereducation.co.uk/news/english-language-use-most-significant-internationalisation-trend-for-he/2013009.article#.U2DPMX1SO7k.twitter> / Parr, C. (2014). English language use 'most significant internationalisation trend for HE'. Times Higher Education. Mode of access <http://www.timeshighereducation.co.uk/news/english-language-use-most-significant-internationalisation-trend-for-he/2013009.article#.U2DPMX1SO7k.twitter> [in English].

9. Symon M., Weinberg L. Teaching in English: Perceptions from Israel. - EAIE Forum (Winter), 2013. p.p. 22-24 / Symon, M., Weinberg, L. (2013). Teaching in English: Perceptions from Israel. EAIE Forum (Winter), 22-24 [in English].

Дата надходження статті: «11» квітня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «25» квітня 2016 р.

Рецензенти:

Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Руснак І. – доктор педагогічних наук, професор

Дзюбата Зоряна – доцент кафедри гуманітарних дисциплін ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», кандидат педагогічних наук, e-mail: anairoz@yahoo.com

Dziubata Zoriana – assistant professor of the department of humanities of Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute», candidate of pedagogical sciences, e-mail: anairoz@yahoo.com

Цитуйте цю статтю як:

Дзюбата З. Англійська мова як мова викладання (EMI) у вищих навчальних закладах освіти / Зоряна Дзюбата // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 45–49.

Cite this article as:

Dziubata Z. English as a Medium of Instruction (EMI) in Higher Educational Establishments, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 45–49.

УДК 37.026:371.255:373.54

ЮРІЙ ДОРОШЕНКО,

доктор технічних наук, професор

(Україна, Київ, Національний авіаційний університет)

YURI DOROSHENKO,

doctor of technical sciences, professor

(Ukraine, Kyiv, National Aviation University)

ВОЛОДИМИР ОЧЕРЕТНИЙ,

старший викладач

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

VOLODYMYR OCHERETNYI,

senior lecturer

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

**Дидактичні засади конструювання курсів за вибором інформатичного спрямування
для профільного навчання**

**Didactic Principles of Optional Constructing Courses of Informatics Direction
for Profile Studies**

У цій публікації презентуються і теоретично обґрунтовуються дидактичні засади конструювання курсів за вибором інформатичного спрямування для профільного навчання у старшій школі. До останніх віднесено чинну парадигму освіти, прийнятну модель навчання, педагогічні підходи, дидактичні принципи, фактори та критерії, а також функціональне призначення певного курсу за вибором, що проявляється у меті (цілях) його вивчення.